Pappersgetingen *Polistes biglumis* (Hymenoptera: Vespidae) åter påträffad i Sverige

[*Polistes biglumis* (Hymenoptera: Vespidae) rediscovered in Sweden]

BERT GUSTAFSSON

Den 27.7 1994 besöktes ett "stentorg" vid Granträsk, ca 5 km Ö om Övermorjärv i Norrbotten. Vid detta tillfälle noterades mer eller mindre i förbigående ett bo av *Polistes* (Fig. 1) samt ett par pappersgetingar som satt och vaktade utanpå boet. Efter att ha läst "Rödlistade everbrater i Sverige 1993" uppmärksammades att *Polistes biglumis* L. betecknas med "K 0" = försvunnen på grund av ändrade klimatfaktorer. Detta medförde en viss osäkerhet kring fyndet men efter en förnyad exkursion till området den 27.7 1995 kunde snart konstateras att pappersgetingen flög i solskenet och efter en noggrann undersökning hittades tre bebodda bon. Efter någon vecka togs ett bo och två getingar som beläggexemplar till riksmuseets samling.

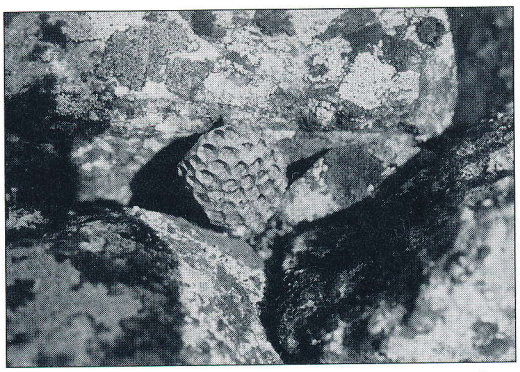

Fig. 1. Bo av pappersgetingen ***Polistes biglumis*** *på ett block i det "stentorg" som utgör den nyupptäckta lokalen vid Granträsk nära Övermorjärv i Norrbotten. Arten har ansetts som utdöd i Sverige och flertalet svenska fynd är från 1800-talet. Foto: Bert Gustafsson.*

A nest of the paper wasp ***Polistes biglumis*** *on a boulder at the newly discovered site near Övermorjärv, Norrbotten province, northern Sweden.*

På den topografiska kartan benämns platsen Galberget vars högsta punkt befinner sig 172 m över havet. Lokalen består av en bergsklack som mot norr sluttar brant ned mot en mindre sjö. Mot syd och öst finns ett stort sluttande fält, 300x500 m, med stenar i varierande storlek från knytnävstora till meterstora block. Den omgivande växtligheten domineras av tall med inslag av björk. Runt området finns hjortronmyrar men även stora grus- och sandåsar.

Erlandsson (1971) anger att "*Polistes bimaculatus*" = *Polistes biglumis* har påträffats i landskapen BL, ÖG, VG, SÖ, UP, ME, ÅN och LY. Beläggexemplar finns från ÖG, VG, SÖ, UP och ÅN. Adlerz (1904) beskriver utförligt utvecklingen hos ett *Polistes*-samhälle i Medelpad. I beskrivningen anges att *P. biglumis* var ganska allmänt förekommande i Medelpad vid sekelskiftet, särskilt under den varma sommaren 1901.

I riksmuseets samlingar finns 22 exemplar, varav 21 är tagna före 1881, enligt följande: P. Wahlberg har tagit arten i ÖG, SÖ och UP före 1866, C.H. Boheman i SÖ före 1868, F.E. Ridderbjelke i UP före 1870, J.W. Dalman i VG, Hunneberg, före 1828 samt G.A. Ringselle 1 ex i UP, Väddö, Ortalalund, 1917. Därtill finns ett exemplar av okänd insamlare från 1881 med etikett "Suecia". I Lunds museum finns exemplar tagna av Dahlbom och Thomson, samt ett ex insamlat av T. Fredin i ÅN, Härnösand, daterat 10.8 1942. I Göteborgs naturhistoriska museum finns inget svenskt material (T. von Proschwitz, muntl.) Vidare anger Hellén (1957) arten från Uskela och Svir, Karelka i södra Finland, samt Løken (1964) den från följande platser i Norge: AK, Oslo; OS, Sör-Aurdal, Valdres; BØ, Drammen; AAY, Risør, Froland, Bøylefoss bru. De fennoskandiska fyndlokalerna framgår av Fig. 2.

Utbredningen i stort sträcker sig över ett stort område av Palearktis från Maastricht i väster (Lefeber 1993) till Hokkaido i öster (Starr 1991). Sydgränsen går vid Kaukasus och nordgränsen vid Granträsk.

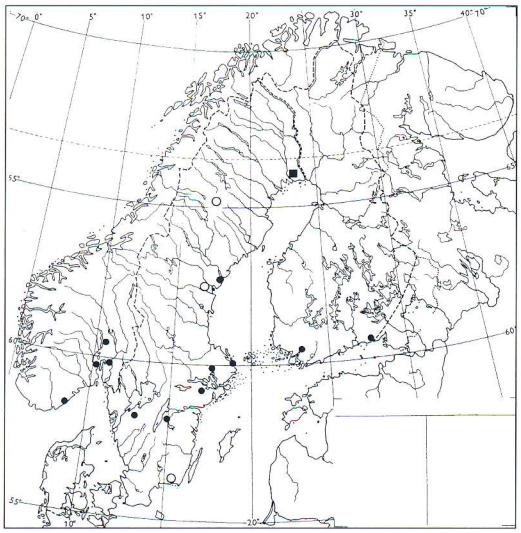

Fig. 2. Kända fynd av ***Polistes biglumis*** *i Fennoskandien. Vissa punkter indikerar bara landskapet, och inte den exakta (okända) fyndplatsen. Ring markerar att beläggexemplar saknas. Den nya lokalen vid Granträsk i Norrbotten är markerad med en kvadrat.*

Finds of ***Polistes biglumis*** *in Fennoscandia. Some dots only refer to the province and not the actual (unknown) localities. Circle indicates that voucher specimens are missing. The here reported find is indicated with a quadrate.*

Framtiden får utvisa om fyndet vid Granträsk är unikt eller om *Polistes biglumis* fortfarande har en större utbredning i Sverige.

Tack

Ett stort tack ges härmed till följande personer som har bidragit med utbredningsuppgifter om pappersgetingen: R. Danielsson, Lund; W.N. Ellis, Amsterdam; E.J. van Nieukerken, Leiden; N.P. Kristensen, Copenhagen; T. von Proschwitz, Göteborg och C.K. Starr, St. Augustine.

Litteratur

Adlerz, G. 1904. Utvecklingen af ett *Polistes*-Samhälle. – Ent. Tidskr. 25:9-106.

Ehnström, B., Gärdenfors, U. & Lindelöw, Å. 1993. Rödlistade everbrater i Sverige 1993. SLU, Uppsala (Databanken för hotade arter).

Erlandsson, S. 1971. Catalogus Insectorum Sueciae XIX Hymenoptera: Aculeata. – Ent. Tidskr, 92:87–94.

Hellén, W. 1957. Mötesreferat. Månadsmöte 17.IX 1957. – Notulae ent. 37:127.

Lefeber, B.A. 1993. Nieuwe en zeldzame aculeaten bij Maastricht (Hymenoptera: Apidae, Vespidae, Pompilidae). – Ent. Ber. Amst. 53:134–135.

Løken, A. 1964. Social wasps in Norway (Hymenoptera, Vespidae). – Norsk Ent. Tidskr. 12:195–219.

Starr, K. 1993. *Polistes* – Distribution: Part 2. – Sphecos 24:12–13.

Summary

The paper wasp *Polistes biglumis* (Linnaeus, 1758) is included in the Swedish Red List and has been considered extinct in Sweden due to altered climatic factors. Most Swedish museum specimens originate from the 19th century. However, on the 27th of July 1994 and 1995 the species was rediscovered in northern Sweden, in Norrbotten province, close to Övermorjärv. A few nests and several adults were seen. The site is a south and east facing 300x500 m area dominated by stones and boulders ranging in size from fist size to one metre in diameter. The immediate surrounding vegetation is dominated by Pine as well as some Birch trees. The surrounding area consists of cloudberry mires interrupted by large gravel- and sand ridges. A short compilation of the records of the species in Fennoscandia is presented.

B. Gustafsson, Naturhistoriska riksmuseet, sektionen för entomologi, Box 50007, S-104 05 Stockholm.